

Çevreci STK'lara Yönelik Bibliyometrik İnceleme ve İşletme ve Yönetim Bilimleri Perspektifinden Bir Değerlendirme

Halil Yorulmaz

hyorulmaz59@gmail.com

İstanbul Medipol Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye

Arrival Date: 31.07.2024 / Accepted Date: 06.01.2025

Özet

Toplumun her kesimine dokunan yapıları, her geçen gün artan sayıları ve genişleyen etki alanları nedeniyle sivil toplum kuruluşları (STK) üzerine yapılacak araştırmalar önem arz etmektedir. Bu kuruluşlar içerisinde odak noktası çevre olan, çevre sorunlarını ele alan veya ele alınmasına katkıda bulunan çevreci STK'lar, sürdürülebilirliğin toplumlar nezdindeki artan önemine paralel olarak küresel ölçekte önem kazanmaktadır. Çevreci STK'ların artan önemi ile birlikte bu kuruluşların varlıklarını sürdürebilmeleri ve devamlılıklarının sağlanabilmesi de önem kazanmıştır. Bunun yanı sıra aktivistlik gibi kendilerine has özellikleri de olması nedeniyle STK literatürü içerisinde ayrıca ele alınmalıdır. Bilimsel çerçeveden bakıldığında, yönetim konusu başta olmak üzere STK'lar, işletme ve yönetim bilimleri disiplini ile ilişkilidir. Bu ilişkiyi geliştirmek adına STK literatürü ve işletme ve yönetim bilimleri literatürünün ortak ele alınmasına ve alana yönelik kapsayıcı bakış açıları sunulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu makalede, alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara kılavuzluk etmesi adına çevreci STK'lar literatürünün mevcut durumunun ortaya koyulması için alandaki baskın dergiler ve yazarların tespit edilmesi, en çok ele alınan konular ve trendlerin ortaya çıkartılması amaçlanmaktadır. Buna ek olarak, çevreci STK'lar literatürüne yönelik, işletme ve yönetim bilimleri disiplini perspektifinden bir değerlendirme sunulması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda öncelikle çevreci STK'lara ilişkin kavramsal çerçeve çizilerek, tanımlar ve literatür özetine yer verilmiştir. Buna ek olarak STK'ların yönetimine ilişkin konuların işletme ve yönetim bilimleri disiplini çatısı altında ele alınması gerekliliğine işaret eden literatür kanıtları sunulmuştur. Bibliyometrik analiz yönteminin tercih edildiği çalışma, etki değeri en yüksek dergileri bir araya getiren Web of Science (WoS) veri tabanında yürütülmüştür. Çalışmada bibliyometrik performans analizleri olan tanımlayıcı analizler, dergi analizleri, yazar analizleri, doküman analizleri ve yazar anahtar kelime analizleri kullanılmıştır. Bu çalışmayı önemli ve özgün kılan çeşitli faktörlerin başında STK'ların her alanda artan etkinlikleri ve bu kuruluşların devamlılıklarının sağlanmasına yönelik bilimsel çalışmalara olan ihtiyaç gelmektedir. Bununla birlikte analiz sonuçlarına dayanan iç görüsel öneriler gelecek araştırmalar için ışık tutmaktadır. Çevreci STK'ların sivil toplum, politika, ekonomi ve ticaret gibi birçok alan ile olan teması bu çalışmanın etki alanını da genişletmektedir.

Anahtar kelimeler: Çevreci STK, çevresel sürdürülebilirlik, işletme ve yönetim bilimleri, çevreci STK yönetimi, stratejik yönetim

Bibliometric Review of Environmental NGOs and an Evaluation from the Perspective of Business and Management Sciences

Abstract

Research on non-governmental organizations (NGOs) is essential due to their structures that touch all segments of society, their increasing number, and their expanding spheres of influence. Among these organizations, environmental NGOs that focus on the environment and address or contribute to addressing environmental problems are gaining importance on a global scale in parallel with the increasing importance of sustainability in societies. With the increasing importance of environmental NGOs, the survival and continuity of these organizations have also become important. In addition, they should be addressed separately in the NGO literature due to their unique characteristics, such as activism. From a scientific perspective, NGOs, especially the management subject, are related to the discipline of business and management sciences. To develop this relationship, there is a need to jointly address the NGO literature and the business and management sciences literature and present comprehensive perspectives on the field. This article aims to identify the dominant journals and authors in the field and reveal the most frequently discussed topics and trends to demonstrate the current status of the environmental NGO literature and guide researchers who want to work in the field. In addition, it aims to present an evaluation of the literature on environmental NGOs from the perspective of business and management sciences. In this direction, the conceptual framework of environmental NGOs is drawn, and definitions and a literature summary are given. In addition, literature evidence indicating the necessity of addressing issues related to the management of NGOs within the framework of the business and management sciences discipline is presented. The study, in which the bibliometric analysis method was preferred, was conducted in the Web of Science (WoS) database, which brings together the journals with the highest impact value. Descriptive analyses, source analyses, author analyses, document analyses, and author keyword analyses, which are bibliometric performance analyses, were used in the study. The main factors that make this study essential and original are the increasing activities of NGOs in every field and the need for scientific studies to ensure the continuity of these organizations. In addition, insightful suggestions based on the analysis results shed light on future research. The contact of environmental NGOs with many areas such as civil society, politics, economy, and trade also expands the scope of this study.

Keywords: Environmental NGO, environmental sustainability, business and management sciences, environmental NGO management, strategic management

1. Giriş

Günümüzde STK'lar modern toplumların yaşamında yer alan vazgeçilmez unsurlar haline gelmişlerdir. STK'lar insanların sosyal yaşamları içerisinde yer almalarının yanı sıra gerek uluslararası ve ulusal politikalar gerekse ekonomi ve ticaret gibi alanlarda da aktif rol oynamaktadırlar. Bu tip kuruluşların kökenleri çok daha eskilere dayansa da STK teriminin kullanımını, 1945 yılında yeni kurulan Birleşmiş Milletler tüzüğü'nün 71. maddesine dayandırmak mümkündür (Habıla, 2022). Devlet dışı aktörler olarak ifade edilen

STK'lar, çoğunluğu gönüllülük esaslı çalışmaya dayanan ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar olarak da tanımlanabilir (Olçar, 2023). STK'lar, ortak bakış, ortak duyarlılık, ortak talep ve ortak çıkar doğrultusunda gönüllü olarak bir araya gelinen ve devlet organları dışındaki alanda toplum yararına faaliyet gösteren kuruluşlardır (Harman, 2014). Dünya Sivil Toplum Kuruluşları Birliği, odak noktasına göre STK'ları dokuz tür olarak sınıflandırmıştır (Wango, t.y.). Bu türlerden birisi de çevreci STK'lardır.

Son yıllarda artan çevresel sorunlar, doğal

kaynakların tahrip edilmeden gelecek nesillere aktarılabilmesi anlamına gelen çevresel sürdürülebilirlik kavramının da toplumlar nezdinde öneminin artmasına neden olmuştur (Yorulmaz, 2024). Çevresel sürdürülebilirliğin artan önemi ile birlikte bu alanda faaliyet gösteren STK sayılarında ve bunların yaptıkları faaliyetlerin sayı ve çeşitliliğinde artış olmaktadır. Çevreci STK'lar çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için ulusal politikalar ve uluslararası normların oluşturulması ve yaygınlaştırılmasında önemli aktörler olmakta, ulusal egemenlik ile kamusal çevre çıkarları arasında köprü vazifesi görmektedir ve eğitim, lobi faaliyetleri ile toplumsal farkındalığın artırılmasına katkı sunmaktadır (Wang vd., 2020). Bu durum çevreci STK'lara yönelik bilimsel araştırmaların önemini de arttırmaktadır. Bununla birlikte bilimsel literatürde STK'lara yönelik araştırmalar, içerisinde kimi zaman bir sponsor isteği doğrultusunda taraflı yürütülen araştırmaları da barındırmakta olup yeterli niceliğe ve niteliğe ulaşmamıştır (Olçar, 2023).

Genel olarak STK'lar kamu hizmetlerine yardımcı olma kimliğine sahiptirler (Keleş ve Özkan, 2018). Fakat çevreci STK'ların kimi farklılıklarından söz edilebilir. Çevreci STK'lar kamuoyunda aktivist yönleri ile de tanınmaktadır. Bu kuruluşların bazıları kendilerini mevcut düzen ve hükümetler karşısında itiraz ve muhalefet edici bir yapıda konumlandırabilmektedir (Olçar, 2023). Bunun yanı sıra hükümetler ve kamuoyu nezdinde etki güçlerinin yüksekliğinden söz edilebilir. Çevreci STK'lara yönelik araştırmalar, gerek sürdürülebilirliğin artan önemine paralel olarak bu kuruluşların günümüzde sahip olduğu önem, gerekse diğer STK'lardan farklı olan özellikleri nedeniyle önem arz etmektedir. Bu noktadan hareketle bu çalışma literatürdeki çevreci STK'lara yönelik araştırmalara odaklanmaktadır. Literatür bibliyometrik yöntemler ile makro perspektiften ele alınarak mevcut durumunun ortaya koyulması ve gelecek araştırmalara ışık tutulması amaçlanmaktadır.

Literatürde bibliyometrik yöntemleri kullanarak doğrudan ya da dolaylı olarak

çevre ve STK konularını ele alan çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan Rahaman ve diğerleri (2023) çevrecilik (*environmentalism*) kavramına odaklanmaktadır. Elli (2024) ise belirli bir bilimsel dergideki sürdürülebilirlik konulu makalelere odaklanmıştır. Abiddin ve diğerleri (2022) STK'lar ve sürdürülebilir toplumsal kalkınmaya yönelik rollerini ele almaktadır. Bhardwaj ve Madan (2023) STK'ları, kadınların güçlendirilmesi ve sosyal girişimcilik ile ilişkili olarak ele almışlardır. Nordin ve diğerleri (2023) çalışması kâr amacı gütmeyen kuruluşların sosyal performansına yöneliktir. Hussain ve diğerleri (2023) sosyal girişimcilik ve STK'ların örtüşmesine yönelik araştırma yürütmüşlerdir. Bibliyometrik yöntemleri kullanan bu çalışmalar her ne kadar çevrecilik ve STK'lar ile ilişkili konuları ele alsalar da doğrudan çevreci STK'lara yönelik literatürün genel durumunun ortaya koyulması ihtiyacını karşılamamaktadırlar. Bir diğer deyişle bu çalışmaların ana odağı doğrudan çevreci STK'lar değildir. Dolayısıyla bu alandaki boşluğa sundukları katkılar sınırlıdır.

Çevreci STK'ların artan önemi ile birlikte bu kuruluşların varlıklarını sürdürebilmeleri ve devamlılıklarının sağlanabilmesi de önem kazanmıştır. TÜBİTAK tarafından 2024 yılında ARDEB 3005 programı kapsamında "Sivil Toplum Araştırmaları" çağrısı açılmış ve sunulacak proje önerilerinin odaklanması beklenen başlıklardan birisi "STK'larda Sürdürülebilir Yönetim Yapısı ve Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi" olarak belirlenmiştir (TÜBİTAK, 2024). Literatürde STK yönetiminin ele alındığı perspektiflerden birisi de işletme ve yönetim bilimleri perspektifidir. Kâr amacı güden sektörler olan işletme yönetimi uygulamalarının, STK'lara aktarılabilirliği çoğu akademisyen ve araştırmacının hemfikir olduğu bir alandır (Aboramadan, 2018). Ayrıca STK'lar sadece gönüllü bağışlarıyla değil, iktisadi işletmeler vasıtasıyla da devamlılıklarını sağlamaya çalışmaktadırlar. İktisadi işletmeler STK'ların ticari bir amaç için yürüttükleri faaliyetlerinin yönetildiği yapılardır (Aktaş ve Akdeve, 2024). Bununla birlikte Türkiye'de STK'lara bağlı iktisadi işletmeler ülke ekonomisinde

önemli bir yer tutmaktadır (Şahin, 2016). Tüm bu faktörler ışığında çevreci STK'lar ele alınırken işletme ve yönetim bilimleri bakış açısıyla yapılacak değerlendirmelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmada küresel ölçekte önemi artan çevreci STK'lara ilişkin bilimsel literatüre yönelik geniş perspektiften bir bakış sunulmaktadır. Bu bakış, etki değeri en yüksek dergileri bir araya getiren WoS veri tabanında (Crossan ve Guatto 1996) yer alan literatüre dayandırılmaktadır. Böylece hem çevreci STK'lara ilişkin araştırma boşluğuna katkı sunulması hem de bu konuda yapılacak araştırmalar için yol gösterici olması amaçlanmaktadır. Bu amaçlara yönelik olarak çalışmada bibliyometrik analiz yöntemi tercih edilmiştir. Bibliyometrik analiz yöntemi büyük hacimli yapılandırılmamış verilerin sistematik bir biçimde anlamlandırılarak yorumlanmasına ve çıkarımlar elde edilmesine olanak sağlamaktadır (Donthu vd., 2021). Yöntem araştırılan konuya ilişkin bütüncül ve genel bir bakış sunulmasına yönelik araçları içermektedir (Donthu vd., 2021; Li vd., 2021). Ayrıca çalışmada, bibliyometrik analiz yöntemi içerisinde çevreci STK'lara ilişkin işletme ve yönetim bilimleri perspektifinden bir değerlendirme sunulmaktadır. İşletme ve yönetim bilimleri perspektifi önceki paragraflarda bahsedilen hususlar çerçevesinde çevreci STK'lara yönelik gelecek araştırmalar için ve bu kuruluşların devamlılıklarının sağlanması için önem arz etmektedir. Bu çalışmanın özgünlüğü, literatürde doğrudan çevreci STK'lara yönelik bilimsel literatürün durumunu ortaya koymaya yönelik araştırma ihtiyacına bibliyometrik yöntemleri kullanarak cevap vermesidir. STK'ların her alanda artan etkinlikleri, bununla birlikte sürdürülebilirliğin toplumlar nezdindeki artan önemine bağlı olarak çevreci STK'ların artan önemi ve devamlılıklarının sağlanmasına yönelik bilimsel çalışmalara olan ihtiyaç, gelecek araştırmalara kılavuz olmayı amaçlayan bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Çevreci STK'ların sivil toplum, politika, ekonomi ve ticaret gibi birçok alan ile olan teması bu çalışmanın etki alanını da genişletmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmada çevreci STK'ların literatürdeki durumu, literatürde yoğun

ele alınan konuları ve trendleri makro perspektiften açıklama amacına, bununla birlikte işletme ve yönetim bilimleri disiplininin çevreci STK'lar literatürüne yönelik bakış sunulması amacına en uygun yöntem olan bibliyometrik analiz yöntemi tercih edilerek aşağıda yer alan sorulara yanıtlar aranmıştır.

Soru 1: Çevreci STK'lar literatüründe mevcut durum nedir, literatüre yön veren yazarlar, dergiler ve çalışmalar nelerdir?

Soru 2: Çevreci STK'lar literatüründe en çok ele alınan konular ve trendler nelerdir?

Soru 3: Çevreci STK'lar literatürüne işletme ve yönetim bilimleri perspektifinden bir bakış sunulabilir mi? Her iki literatürün kesiştiği noktada hangi dergiler, yazarlar, çalışmalar ve konular öne çıkmaktadır?

2. Kavramsal Çerçeve

Bu kısımda çevreci STK'lara ilişkin kavramsal çerçeve çizilerek, tanımlar ve literatür özetine yer verilmektedir. Ayrıca STK'larda yönetim konusu işletme ve yönetim bilimleri disiplini çatısı altında değerlendirilmektedir.

2.1. Çevreci STK

Çevreci STK'lar çevre sorunlarını ele alan veya ele alınmasına katkıda bulunan müdahalelerde bulunma yetkisi ile kurulmuş kuruluşlardır (Habiba, 2022). Bu kuruluşlar 1980'li yıllardan bu yana küresel çevre politikalarını ve çevre söylemini giderek daha fazla etkilemektedirler (Partelow vd., 2020). Sürdürülebilirlik başta olmak üzere iklim değişikliği, hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, ormansızlaşma, ozon tabakasının zarar görmesi, atık yönetimi, biyoçeşitlilik, enerji, arazi bozulması ve benzeri çevreyle ilgili konularda faaliyet göstermektedirler. Çevreci STK'lar uluslararası ve ulusal basınlarda haber yapılan etkinlikler gerçekleştirmenin yanı sıra (Powers, 2016) uzun süredir kendi yayınlarında çevre gazeteciliği yapmaktadırlar (Comfort ve Blankenship, 2021). Gerek topluma yönelik eğitimler, saha gezileri ve çalıştaylar gibi etkinlikler

vasıtasıyla (Wang ve Lo, 2022), gerekse yasal prosedürler çerçevesindeki eylemler veya sokak protestoları da dahil olmak üzere çeşitli eylemleri aktif olarak gerçekleştirerek (Wang vd., 2020), çevresel konularda farkındalık yaratmada oldukça önemli bir rol oynamaktadırlar (Azis, 2022).

Çevreci STK'lara ilişkin literatürün çeşitli disiplinlerde yer alan çalışmalarından oluştuğunu söylemek mümkündür. Ayrıca çalışmalar incelendiğinde çok geniş bir yelpazede çeşitli konulara odaklandıkları ve çeşitli sonuçlar elde ettikleri görülmektedir. Bununla birlikte uluslararası literatürde yer alan çalışmaların yanı sıra Türkçe literatürde de konuya ilişkin çalışmalar yer almaktadır. Uluslararası literatürde, çevreci STK'ların sürdürülebilir tedarik zinciri yönetimindeki rolü (Peng vd., 2022), çevre politikası değişiklikleri ve politika oluşturmadaki rolleri (Azis, 2022) gibi konular ele alınmıştır. Liu ve diğerleri (2020) yürüttükleri araştırma ile çevreye duyarlı tüketici gruplarından gelen olumsuz tepkileri azaltmak için moda endüstrisi ve çevreci STK ortaklıklarına odaklanmaktadır. Vu ve diğerleri (2021) çalışması sosyal medya ve çevresel aktivizm bağlamında çevreci STK'ların sosyal medya iletileri üzerinden iklim değişikliğini nasıl çerçevelediklerini incelemektedir. Zhuang ve Wolf (2021) çevre yönetiminde sivil toplum kuruluşlarının yeni rollerine yönelik araştırma yürütmüşlerdir. Türkçe literatürde ise Kart ve Demir (2022), çevreci STK'ların Türkiye'de çevre politikası kararlarının oluşturulmasında, düzenlenmesinde ve uygulanmasındaki rollerine yönelik yürüttükleri araştırmada oldukça sınırlı düzeyde rolleri olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Altunyuva (2023) ise çalışmasında enerji güvenliğinde politika yapıcı aktörlerden birisi olarak çevreci STK'ları göstermektedir. Güler (2023) Türkiye'de tarihsel dönemlere göre çevreci STK'ların gelişimini, yapısal durumları, özellikleri, faaliyetleri ve güncel çevre sorunlarına karşı örgütlenmelerine odaklanmaktadır. Karayel Bilbil ve Şen (2023) çevreci STK'ların sosyal medya iletilerini analiz ederek kurum kimliği ve imaj bileşenlerini incelemişlerdir. Yeniçeri Alemdar ve Kocaömer (2020) sos-

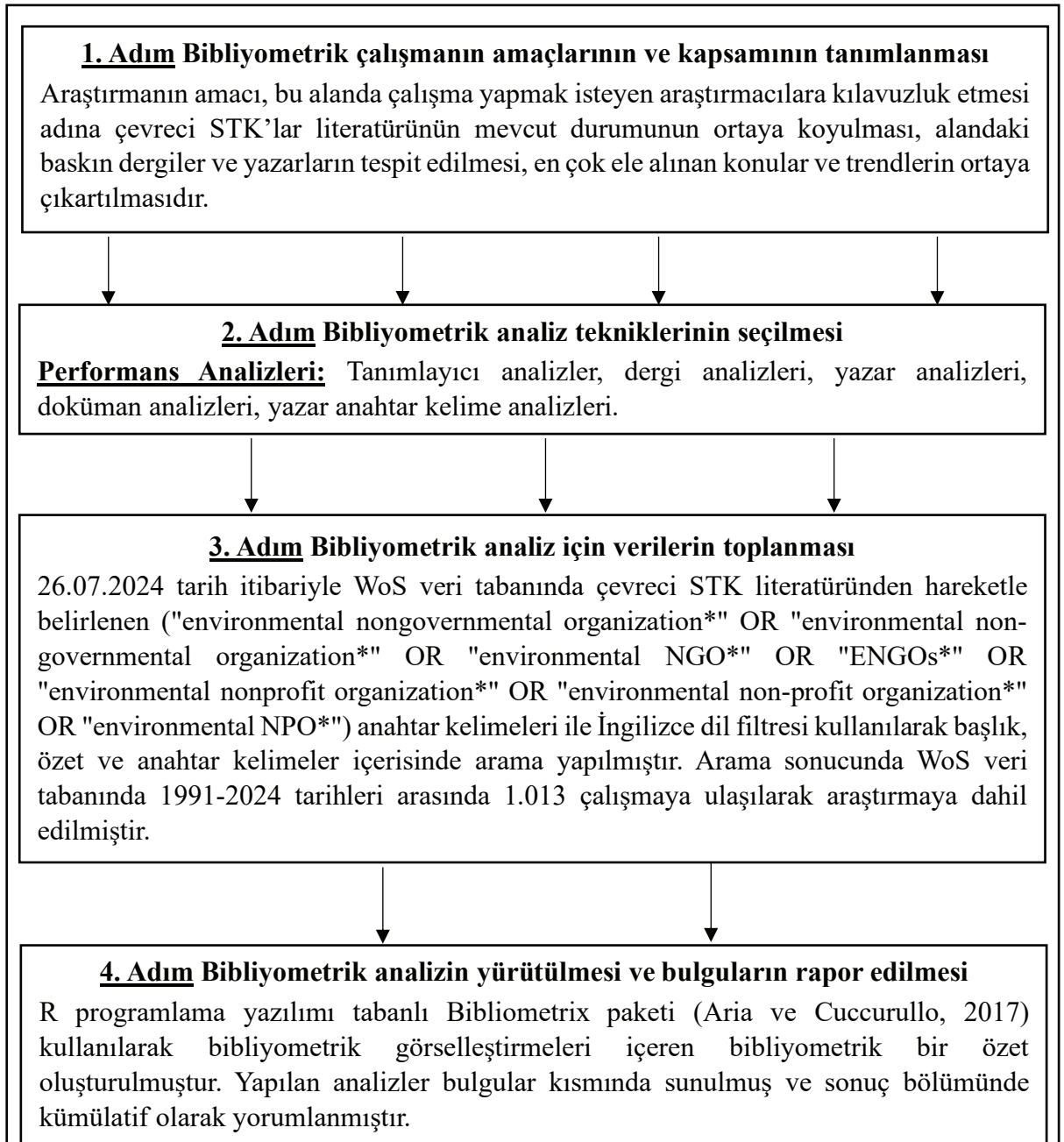
yal medya iletileri üzerinden diyalogsal iletişim ilkelerini, halkla ilişkiler modellerini ve etkileşimlerini anlamaya odaklanmaktadır. Yorulmaz (2023) işletmelerin örgütsel sürdürülebilirliklerinde çevreci STK'ların rolüne ilişkin araştırma önerisi sunarken, Yorulmaz ve Eti (2024) ise işletmelerde yeşil dönüşüm için STK'lar ile yapılan iş birliklerini, etki-leyici faktörlerinin önem derecelendirmesinin yapılması bağlamında ele almaktadırlar.

2.2. İşletme ve yönetim bilimleri disiplini ve STK'larda yönetim

İşletme ve yönetim bilimleri alanında çevreci STK'lara yönelik çalışmaların son derece kısıtlı olması nedeniyle literatür değerlendirilirken, çevrecilikten bağımsız olarak genel perspektiften tüm STK'lar ele alınmıştır. İşletme ve yönetim bilimleri disiplini ile ilişkili olarak STK'ları ele alan Lewis (2003) teorik çalışmasında STK'ların, kâr amaçlı işletme yönetimi ve kamu yönetimine ilişkin yönetim teorilerinin ve uygulamalarının kombinasyonu ile yönetilebileceği üzerinde durmaktadır. Aboramadan (2018) ise organizasyon teorisini temel aldığı teorik çalışmasında STK'ların ticari işletme prensip ve araçları ile yönetilebileceğini öne sürmektedir. Yazara göre STK'ların süreçleri ve çıktıları üzerinde baskı oluşturan görevleri, bu kuruluşları, hedeflenen diğer kriterlerin yanı sıra verimliliği ve etkinliği artırmak ve en az girdiyle en çok çıktıyı elde etmek için özel sektör tarafından benimsenen birçok tekniği benimsemeye itmektedir (Aboramadan, 2018:382). Bu kabullerden hareketle yazar, organizasyon teorisine dayalı bir STK yönetim çerçevesi önermektedir. Bu çerçeve içerisinde insan kaynakları, stratejik yönetim, organizasyon kültürü, ilişki yönetimi, lojistik ve tedarik zinciri yönetimi, pazarlama, proje yönetimi, performans ölçümleri ve finansal yönetim yer almaktadır (Aboramadan, 2018). Stratejik yönetimin uygulanması STK'larda işletmelere benzer şekilde yüksek öneme sahiptir. STK'lar misyon, vizyon ve değerler bildirgesine sahip olup, işletmelere benzer şekilde güçlü ve zayıf yönlerini, yakın ve uzak çevrelerini analiz etmelidirler. Analoui ve Samour (2012) Filistin'in Gazze

Şeridi'nde yürüttükleri araştırmada, ticari işletmeler için geliştirilen stratejik yönetim modelinin STK'lar için uygun olduğunu, çoğu STK'nın stratejik yönetim sistemlerini kullandığı ve stratejik yönetimi hizmet sunumunun kalitesini artırmak, hedeflere ulaşmak ve genel organizasyonel performansı artırmak için önemli bir araç olarak algıladığı sonuçlarını elde etmişlerdir. Kenya'da yürütülen bir başka araştırmada ise ticari işletmelerdeki stratejik yönetim prensiplerinin STK'lardaki uygulaması nicel yöntemlerle

incelenmiş ve STK'ların performans artışı bulguları elde edilmiştir (Leonard, 2024). Mikeladze(2023) STK'ların hedeflerine ulaşabilmeleri için ticari işletmelere benzer şekilde tam mali planlama, koordinasyon ve kontrolü içeren finansal yönetim yaklaşımına sahip olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Chenhall ve diğerleri (2010) STK'lar için ticari işletme uygulamalarının kullanılmasının önemine işaret ederken, Batti (2013) insan kaynakları yönetiminin önemine vurgu yapmaktadır.

Şekil 3.1. Bibliyometrik analiz prosedürü (Donthu vd. 2021)

Da Silva ve diğerlerinin (2020) nicel yöntemler ile yürüttükleri çalışma ile bu görüşler doğrulanmış, STK'larda insan kaynakları yönetimi uygulamalarının çalışan performansı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonuçları elde edilmiştir. Literatürdeki tüm bu çalışmalar, çevreci STK'ların yönetimine ilişkin konuların işletme ve yönetim bilimleri disiplini çatısı altında ele alınmasının gerekliliğine işaret etmektedir.

3. Metodoloji

Bu çalışmada, araştırma amaçlarına ve kapsamına en uygun ve bununla birlikte araştırma sorularına yanıt vermek için de en uygun yöntem olan bibliyometrik analiz yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın şeffaflığını sağlamak adına Donthu ve diğerleri (2021) tarafından geliştirilen "The Bibliometric Analysis Procedure" takip edilmiştir. Dört adımdan oluşan kılavuzun uygulama adımlarından ilki bibliyometrik çalışmanın amaçlarının ve kapsamının tanımlanması, ikincisi bibliyometrik analiz tekniklerinin seçilmesi, üçüncüsü bibliyometrik analiz için verilerin toplanması ve dördüncüsü bibliyometrik analizin yürütülmesi ve bulguların rapor edilmesidir (Donthu vd., 2021). Metodolojiye ilişkin detaylar Şekil 3.1'de özetlenerek sunulmuş ayrıca devam eden kısımda alt başlıklar ile kılavuz adımlarına uygun olarak aktarılmıştır.

Araştırma amaçları, alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara kılavuzluk etmesi adına çevreci STK'lar literatürünün mevcut durumunun ortaya koyulması; alandaki bas-
kın dergiler ve yazarların tespit edilmesi; en çok ele alınan konular ve trendlerin ortaya çıkartılması şeklinde sıralanabilir. Buna ek olarak işletme ve yönetim bilimleri alanında çevreci STK'lara yönelik araştırmaların değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırma, sosyal bilimlerde etki değeri en yüksek dergileri bir araya getiren WoS veritabanında (Crossan ve Guatto 1996) yürütülmüştür. Araştırmanın literatüre yön veren etkili dergiler bağlamında yürütülmesi ile araştırmanın amacına ve sorularına ilişkin daha parlak bir görüş sağlanması amaçlanmıştır.

Literatürde çevreci STK'lara ilişkin makale sayısı 1000'e yakındır ve bibliyometrik analiz için uygun olan yeterli genişliğe sahiptir (Donthu vd., 2021). 3.2. (2.Adım) Bibliyometrik analiz tekniklerinin seçilmesi

Çalışmada bibliyometrik performans analizleri olarak: Tanımlayıcı analizler, dergi analizleri, yazar analizleri, doküman analizleri, yazar anahtar kelime analizleri kullanılmıştır.

3.3. (3. Adım) Bibliyometrik analiz için verilerin toplanması

26.07.2024 tarih itibarıyla WoS veri tabanında çevreci STK literatüründen hareketle belirlenen ("environmental nongovernmental organization*" OR "environmental non-governmental organization*" OR "environmental NGO*" OR "ENGOS*" OR "environmental nonprofit organization*" OR "environmental non-profit organization*" OR "environmental NPO*") anahtar kelimeleri ile İngilizce dil filtresi kullanılarak başlık, özet ve anahtar kelimeler içerisinde arama yapılmıştır.

Arama sonucunda WoS veri tabanında 1991-2024 tarihleri arasında, araştırma makalesi, bildiri, kitap bölümü, inceleme makalesi, editoryal materyal, haber ögesi, düzeltme ve toplantı özeti türlerinde 1.013 çalışmaya ulaşılarak araştırmaya dahil edilmiştir. Veri dosyasına ilişkin tanımlayıcı bilgiler araştırmanın bulgular kısmında Tablo 1'de sunulmuştur.

3.4. (4. Adım) Bibliyometrik Analizin Yürütülmesi ve Bulguların Rapor Edilmesi

R programlama yazılımı tabanlı Bibliometrix paketi (Aria ve Cuccurullo, 2017) kullanılarak bibliyometrik görselleştirmeleri içeren bibliyometrik bir özet oluşturulmuştur. Yapılan analizler bulgular kısmında sunulmuş ve sonuç bölümünde kümülatif olarak ele alınmıştır.

4. Bulgular

4.1. Tanımlayıcı analizler

Veri dosyasına ilişkin tanımlayıcı bilgiler Tablo 4.1’de yer almaktadır. Çalışmalar, 1991 yılından itibaren başlamaktadır. Toplam 1.013 yayın, 562 kaynak arasında dağılmaktadır. Yayınların yaş ortalaması 8,94 olup çok genç olduğu söylenemez. Alana ilişkin yıllık büyüme oranı %12,85’tir. 1.013 yayının içerisinde toplam 43.774 referansa atıf yapılmıştır. Yayınların 829 adet gibi büyük bir çoğunluğu araştırma makalelerinden oluşmaktadır.

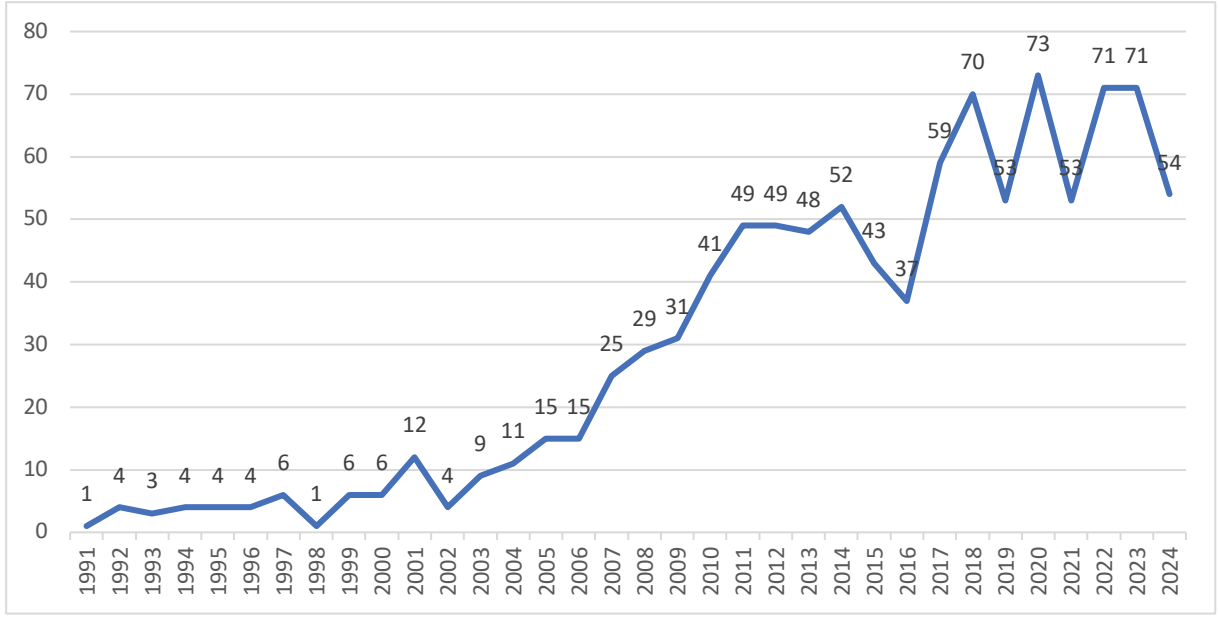
Yayınlarda 2.143 yazarın katkısı bulunmakta olup, 366 tek yazarlı yayın bulunmaktadır. Tek yazarlı yayınlarda toplam 332 yazar olması, 34 yazarın birden fazla kez tek yazarlı olarak yayın ürettiğini göstermektedir. Literatürün genelinde tek yazarlı yayınların oldukça fazla olduğu söylenebilir. Doküman başına ortalama yazar sayısı 2,49’dur ve %20,93 oranında uluslararası ortak yazarlık oranına sahiptir. Konunun evrenselliği göz önünde bulundurulduğunda uluslararası ortaklığın düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 4.1. Veri dosyasına ilişkin tanımlayıcı bilgiler

Tanımlayıcı bilgiler	
Zaman aralığı	1991:2024
Kaynaklar (Dergiler, Kitaplar, vb.)	562
Dokümanlar	1.013
Yıllık büyüme oranı (%)	12,85
Dokümanların yaş ortalaması	8,94
Doküman başına ortalama atıf	18,41
Kullanılan referans sayısı	43.774
<i>Doküman içerikleri</i>	
Anahtar sözcükler (author’s keywords)	2.850
Yazar sayısı	2.143
<i>Yazar iş birliği</i>	
Tek yazarlı doküman sayısı	366
Tek yazarlı dokümanların yazarları	332
Doküman başına ortak yazarlık	2,49
Uluslararası ortak yazarlık (%)	20,93
<i>Doküman tipi</i>	
Araştırma makalesi	829
Bildiri	78
Kitap bölümü	44
İnceleme makalesi	38
Editoryal materyal	16
Haber ögesi	3
Düzeltilme	3
Toplantı özeti	2

Üretilen yayınların yıllara göre dağılımı Şekil 4.1’de sunulmaktadır. Genel perspektiften bakıldığında özellikle 2002 yılından sonra 2015 yılına kadar süren istikrarlı bir artış trendinden bahsedilebilir. 2017 yılı ve sonrasında ise yayın sayısı yıllık 50 yayının üzerinde seyretmekle birlikte inişli çıkışlı bir grafik

sergilemektedir. Yayın sayılarına göre alanın gelişme aşamasından olgunlaşma aşamasına doğru geçtiği çıkarımında bulunulabilir. Buna karşılık alanın birçok disiplin için ortak çalışma alanı olduğu göz önünde bulundurulduğunda ise henüz gelişme aşamasında olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Şekil 4.1. Yıllık bilimsel üretim

4.2. Dergi analizleri

Bu kısımda dergilere (kaynaklara) ilişkin yayın sayısı, yayın oranı, lokal atıf sayısı ve lokal atıf oranı analizleri ile birlikte alandaki en etkili dergiler yer almaktadır. Tablo 4.2'de

en çok yayın yapan 10 dergi yayın sayıları ve tüm yayınlar içerisindeki oranlarına göre sıralanmaktadır. Bir diğer deyişle bu 10 dergi yayın sayıları göz önünde bulundurulduğunda konu ile en ilgili dergilerdir.

Tablo 4.2. Dergi yayın sayıları ve oranları

Dergi adı	Yayın sayısı	Tüm yayınlar içerisindeki oranı
ENVIRONMENTAL POLITICS	37	%3,65
MARINE POLICY	22	%2,17
SUSTAINABILITY	17	%1,68
FOREST POLICY AND ECONOMICS	13	%1,28
VOLUNTAS	11	%1,09
JOURNAL OF CLEANER PRODUCTION	10	%0,99
NONPROFIT AND VOLUNTARY SECTOR QUARTERLY	10	%0,99
PLOS ONE	10	%0,99
ENVIRONMENTAL POLICY AND GOVERNANCE	9	%0,89
OCEAN \& COASTAL MANAGEMENT	9	%0,89

Tablo incelendiğinde en çok yayın yapan ilk üç derginin yaptığı yayınların toplam yayınlar içerisindeki oranının %7,5 olduğu görülmektedir. İlk 10 derginin ise toplam yayınlar içerisindeki oranı %14,61'dir. Literatürde üretilen yayınların kaynaklar arasındaki dağılımı incelendiğinde yayın sayısı anlamında ilk üç sırada yer alan ENVIRONMENTAL POLITICS, MARINE POLICY ve SUSTAINABILITY dergilerinin etkinliğinden söz etmek mümkündür. Bununla birlikte ilk 10 derginin yayın üretimi içerisindeki %14,61'lik oranı da kaynak çeşitliliği an-

lamında alanın belirli dergilere indirgenemeyecek ölçekte geniş olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Veri seti içerisindeki kaynakçalar (lokal) baz alındığında en çok atıf alan dergiler ve lokal referanslar içerisindeki oranı Tablo 4.3'te sunulmuştur. Bir başka deyişle bu dergiler, Tablo 4.1'de detaylıca sunulduğu şekliyle, veri seti içerisindeki 1.013 yayının kullandığı 43.774 referans içerisinde en çok yer alan dergilerdir.

Tablo 4.3. Dergi lokal referans gösterilme sayıları ve oranları

Dergi adı	Lokal atıf alma sayısı	Oran (tüm lokal referanslar)
ENVIRONMENTAL POLITICS	544	1,24%
JOURNAL OF CLEANER PRODUCTION	361	0,82%
MARINE POLICY	354	0,81%
ECOLOGICAL ECONOMICS	260	0,59%
NONPROFIT AND VOLUNTARY SECTOR QUARTERLY	255	0,58%
CHINA QUARTERLY	252	0,58%
BIOSCIENCE	237	0,54%
JOURNAL OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT	232	0,53%
ENERGY POLICY	207	0,47%
GLOBAL ENVIRONMENTAL CHANGE-HUMAN AND POLICY DIMENSIONS	201	0,46%

Tablo incelendiğinde ilk 10 derginin tüm lokal atıflar içerisinde %6,63'lük bir orana sahip olduğu görülmektedir. Literatürün genelinde dergiler arasında oransal olarak dengeli bir dağılımdan söz etmek mümkündür.

Tablo 4.4'te literatürde etki değeri en yüksek 10 dergi yer almaktadır. Tablo incelendiğinde çeşitli index parametreleri, yayın sayısı, atıf sayısı ve yayına başlangıç yıllarına göre lokal veri seti baz alındığında en etkili derginin ENVIRONMENTAL POLITICS

olduğu görülmektedir.

Genel hatları ile ele alındığında Tablo 4.2, Tablo 4.3 ve Tablo 4.4 ile çevreci STK'lar yazınına domine eden ve alanı entelektüel anlamda besleyen kaynaklara ilişkin bilgiler sunulmuştur. Dolayısıyla bu bilgiler araştırmacılara hem mevcuttaki kaynakları göstermesi hem de araştırmaların yayınlanabileceği kaynakları göstermesi bakımından rehber bilgilerdir.

Tablo 4.4. Etki değeri en yüksek dergiler

Dergi adı	h_index	g_index	m_index	Toplam atıf	Yayın sayısı	Yayın başlangıç yılı
ENVIRONMENTAL POLITICS	20	29	0,952	921	37	2004
MARINE POLICY	11	18	0,423	334	22	1999
FOREST POLICY AND ECONOMICS	10	13	0,417	341	13	2001
JOURNAL OF CLEANER PRODUCTION	8	10	0,364	791	10	2003
ECOLOGICAL ECONOMICS	7	7	0,35	286	7	2005
JOURNAL OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT	7	7	0,333	515	7	2004
GLOBAL ENVIRONMENTAL CHANGE-HUMAN AND POLICY DIMENSIONS	6	6	0,353	344	6	2008
NONPROFIT AND VOLUNTARY SECTOR QUARTERLY	6	9	0,353	98	10	2008
PLOS ONE	6	9	0,5	91	10	2013
SUSTAINABILITY	6	8	0,5	86	17	2013

Tablo 4.5. Yazar yayın sayıları

Yazar	Yayın Sayısı
TANG SY	9
FAGAN A	8
GRITTEN D	7
WANG Y	7
BOEHMELT T	6
ROOTES C	6
GREENSPAN I	5
LI H	5
LI Y	5
LIU Y	5

4.3. Yazar analizleri

Bu başlık altında yazarlara ilişkin olarak yayın sayısı ve atıf sayısı analizleri ile birlikte alandaki en etkili yazarlar yer almaktadır. Ayrıca Sankey diyagramı vasıtasıyla dergiler, yazarlar ve ülkelere ilişkin bağlantıların ilişkisine yer verilmiştir.

En çok yayın yapan, dolayısıyla en üretken 10 yazar Tablo 4.5'te sunulmaktadır. Üretkenlik aynı zamanda etkililik anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla etkililik için ayrı bir inceleme yapılması gerekmektedir.

Tablo 4.6’da ise literatürde etki değeri en yüksek 10 yazar yer almaktadır. Etki değeri

yüksekliği yayın sayısından bağımsız olarak düşünülmelidir.

Tablo 4.6. Etki değeri en yüksek yazarlar

Yazar adı	h_index	g_index	m_index	Toplam atıf	Yayın sayısı	Yayın başlangıç yılı
FAGAN A	7	8	0,412	131	8	2008
TANG SY	7	9	0,412	454	9	2008
BOEHMELT T	6	6	0,5	149	6	2013
ROOTES C	6	6	0,375	205	6	2009
GREENSPAN I	5	5	0,357	123	5	2011
GRITTEN D	5	7	0,278	98	7	2007
CARMIN JA	4	4	0,25	166	4	2009
HANDY F	4	4	0,286	117	4	2011
LI G	4	4	0,571	260	4	2018
LI H	4	5	0,5	143	5	2017

Tablo incelendiğinde lokal veri seti içerisinde en etkili yazar olan FAGAN’ın 8 yayın ve 131 atıf ile en yüksek yayın ve atıf sayısına sahip yazar olmadığı görülmektedir. Ayrıca Tablo 4.5 ve Tablo 4.6 birlikte değerlendirildiğinde en çok yayına sahip 10 yazarın tamamının en etkili 10 yazar arasında yer almadığı görülmektedir.

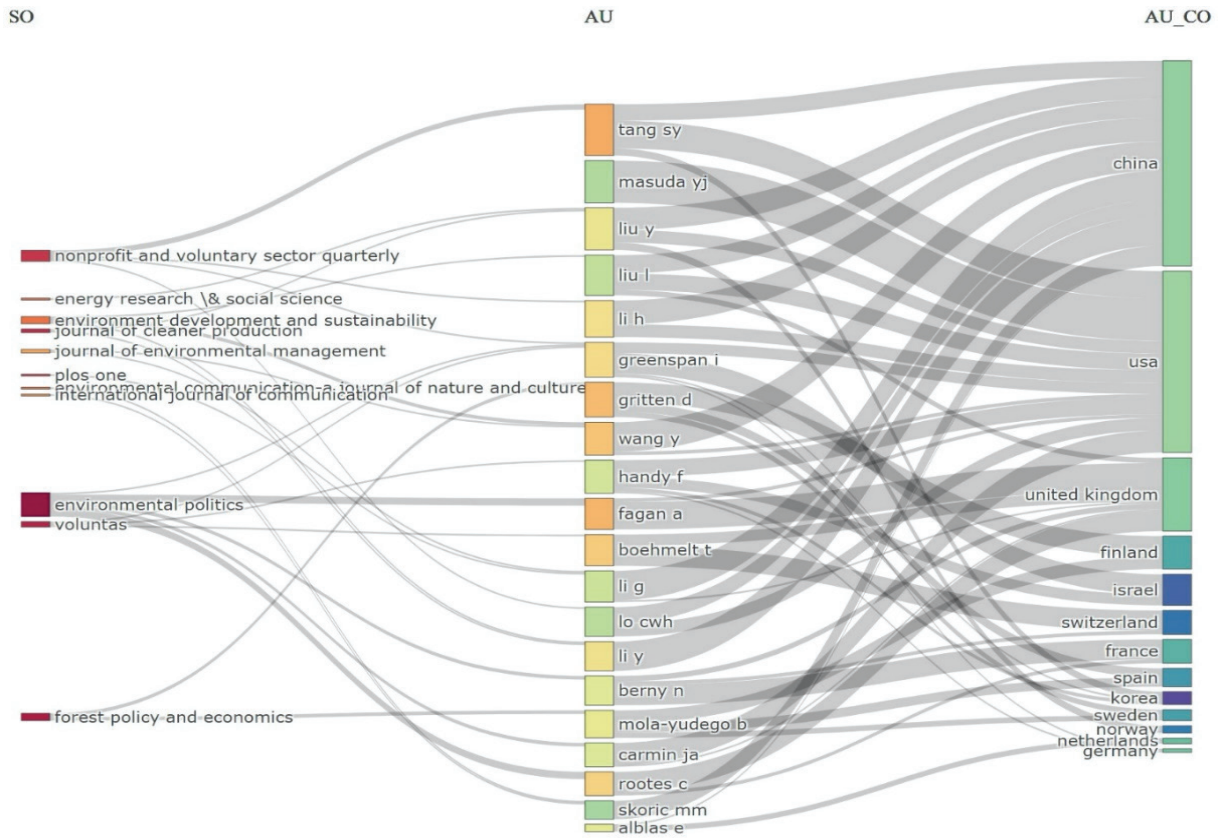
Tablo 4.5 ve Tablo 4.6 ile çevreci STK’lar alanındaki en üretken ve etkili yazarlara ilişkin bilgiler sunulmuştur. Dolayısıyla bu bilgiler araştırmacılara hem mevcuttaki üretken ve etkili yazarları ayrı ayrı göstermesi hem de araştırmacıların kurabileceği potansiyel iş birlikleri bakımından rehber bilgilerdir.

Şekil 4.2’de Sankey diyagramı kullanılarak, alanyazındaki kaynaklar, yazarlar ve ülkelere ilişkin bağlantıların (*three fields plot*) görsel bir temsili sunulmaktadır. Diyagram üzerindeki hatların kalınlığı ilişkinin yoğunluğunu göstermektedir. Diyagram incelendi-

ğinde alanyazında yazarların üretkenlikleri çerçevesinde Çin, Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık ülkelerinin etkinlikleri öne çıkmaktadır. Bununla birlikte Afrika ülkelerinde konuya olan ilginin düşük olduğu çıkarımında da bulunulabilir.

4.4. Doküman analizleri

Bu kısımda en çok atıf alan dokümanlar Tablo 4.7’de sunulmaktadır. Atıf sayıları sadece veri içerisinden değil, global atıf sayılarıdır. Bununla birlikte veri tabanlarını daha geniş ölçekli olarak değerlendirebilmek için Google Scholar atıf sayıları da verilmiştir. Böylece sadece WoS veri tabanlarındaki atıflarla sınırlı kalınmayıp daha geniş bir veri tabanı yelpazesinden gelen atıflar gösterilmektedir. Alana yön veren ve entelektüel olarak besleyen dokümanların tespitini sağlayan bu analizler, alana ilişkin mevcut durumun resmedilmesi amacıyla hizmet etmektedir.

Şekil 4.2. Sankey diyagram (dergi-yazar-ülke ilişkileri)

Tablo 4.7. En çok atıf alan dokümanlar

En Çok Atıf Alan Dokümanlar	Global Atıf	Google Scholar Atıfları
Schlosberg, D., & Collins, L. B. (2014). From environmental to climate justice: climate change and the discourse of environmental justice.	485	1187
Manzini, E., & Vezzoli, C. (2003). A strategic design approach to develop sustainable product service systems: examples taken from the 'environmentally friendly innovation' Italian prize.	431	1151
Yang, G. (2005). Environmental NGOs and institutional dynamics in China.	336	784
Tear, T. H., Kareiva, P., Angermeier, P. L., Comer, P., Czech, B., Kautz, R., ... & Wilhere, G. (2005). How much is enough? The recurrent problem of setting measurable objectives in conservation.	220	398
Beymer-Farris, B. A., & Bassett, T. J. (2012). The REDD menace: Resurgent protectionism in Tanzania's mangrove forests.	211	460
Li, G., He, Q., Shao, S., & Cao, J. (2018). Environmental non-governmental organizations and urban environmental governance: Evidence from China.	207	248
Huijts, N. M., Midden, C. J., & Meijnders, A. L. (2007). Social acceptance of carbon dioxide storage.	192	401
Brosius, J. P. (1999). Analyses and interventions: Anthropological engagements with environmentalism.	192	653
McCarthy, J. (2005). Scale, sovereignty, and strategy in environmental governance.	174	369
Gray, S., Chan, A., Clark, D., & Jordan, R. (2012). Modeling the integration of stakeholder knowledge in social-ecological decision-making: Benefits and limitations to knowledge diversity.	165	295

4.5. Yazar anahtar kelime analizleri

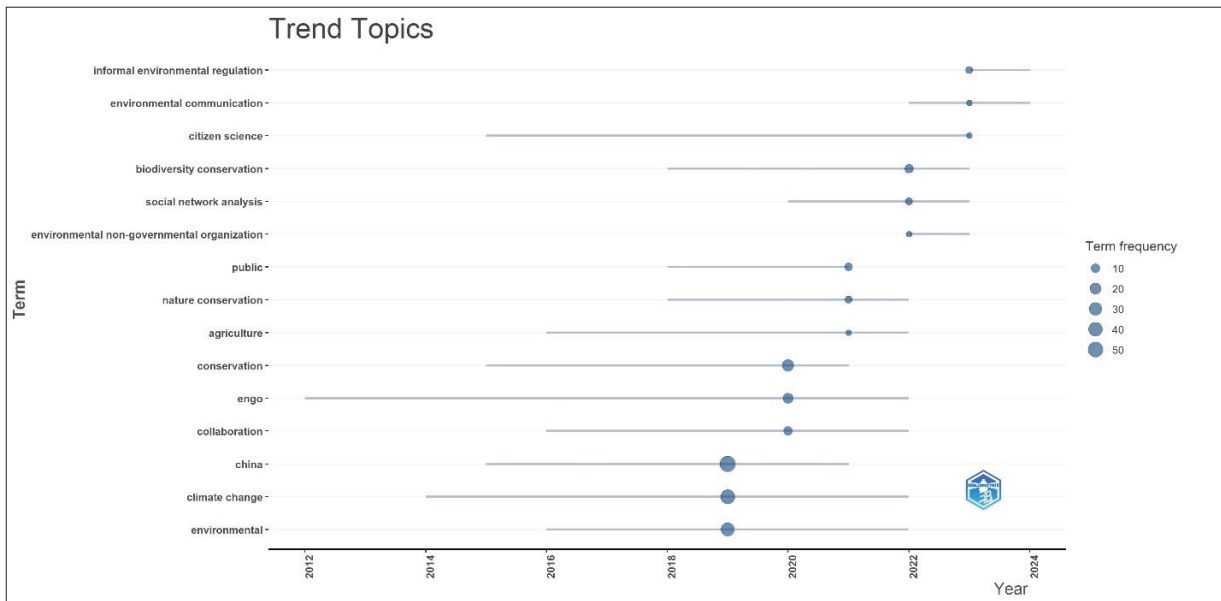
Yazar anahtar kelimeleri ilk 30 kelime ile sınırlı olacak şekilde kullanım sıklığına göre sıralı olarak Tablo 4.8'de yer almaktadır. Tablo 4.8 incelendiğinde literatürde Çin ülkesinin anahtar kelime olarak öne çıkması ile bu ülkede çevreci STK'lara ilişkin gündemin mevcudiyetinden bahsedilebilir. İklim değişikliği ise kullanım sıklığı ile öne çıkan bir başka anahtar kelimedir. Bunların yanı sıra, sivil toplum, çevresel yönetim, halk katılımı

öne çıkmakta olan anahtar kelimelerdendir.

Yazar anahtar kelimelerinin yıllara göre kullanım eğilimleri Şekil 4.3'te sunulmaktadır. Grafik 2019-2024 dönemine odaklanacak şekilde ve yıl başına üç kelime ile sınırlandırılmıştır. Şekil 4.3 incelendiğinde literatürdeki güncel konular olarak, gayri resmi çevresel regülasyonlar ve çevresel iletişim öne çıkmaktadır. Vatandaş bilimi, biyolojik çeşitliliğin korunması, sosyal ağ analizi ise önde gelen diğer güncel konulardandır.

Tablo 4.8. En sık kullanılan yazar anahtar kelimeleri

Anahtar Kelime	Kullanım Sıklığı	Anahtar Kelime	Kullanım Sıklığı
environmental ngo	140	biodiversity	13
ngo	93	participation	13
china	56	policy	13
environment	45	sustainable development	13
climate change	42	organizations	12
environmental	34	social movements	12
civil society	32	canada	11
environmental governance	31	environmental activism	11
governance	30	legitimacy	11
public participation	28	management	11
conservation	24	collaboration	10
sustainability	22	environmental justice	10
stakeholders	18	environmental movement	10
social media	16	european union	10
environmentalism	14	indonesia	10

Şekil 4.3. Yazar anahtar kelimelerinin yıllara göre kullanım eğilimleri

Tablo 4.8 ve Şekil 4.3 literatürdeki araştırma konularına ilişkin yazar anahtar kelimelerinden yola çıkarak, konuların popülerlikleri ve ele alınma yoğunluklarının tespit edilmesinde ayrıca literatürdeki trendlerin

belirlenmesinde önemli göstergelerdir. Güncel konuları ve güncelliğini yitirmeye başlayan konuları göstermesi bakımından gelecek araştırmacılara rehberlik yapan bilgilerdir.

4.6. Literatüre işletme ve yönetim bilimleri perspektifinden bir bakış

Çevreci STK'lar literatürüne ilişkin 1.013 dokümandan oluşan veri seti içerisinde WoS-kategorilerine göre "business" kategorisinde 43, "management" kategorisinde ise 29 doküman bulunmaktadır. Her iki kategori birlikte filtrelendiğinde ortak 13 doküman birleştirilerek 59 dokümana ulaşılmaktadır.

Tablo 4.9'da çevreci STK'lar literatüründe işletme ve yönetim bilimleri disiplini-

ne ilişkin etki değeri en yüksek dergiler yer almaktadır. Tablo ayrıca birden fazla yayını olan dergileri ve atıf sayılarını da içermektedir. Etki değeri en yüksek ilk üç dergi sırasıyla; yayın hayatına 2005 yılında başlayan dergiler olan JOURNAL OF BUSINESS ETHICS, ORGANIZATION \& ENVIRONMENT ve yayın hayatına 2011 yılında başlayan BUSINESS STRATEGY AND THE ENVIRONMENT dergileridir.

Tablo 4.9. İşletme ve yönetim bilimleri alanında etki değeri en yüksek dergiler

Dergi adı	h_index	g_index	m_index	Toplam atıf	Yayın sayısı	Yayın başlangıç yılı
JOURNAL OF BUSINESS ETHICS	4	4	0,2	297	4	2005
ORGANIZATION \& ENVIRONMENT	4	4	0,2	71	4	2005
BUSINESS STRATEGY AND THE ENVIRONMENT	3	4	0,214	116	4	2011
INTERNATIONAL JOURNAL OF NONPROFIT AND VOLUNTARY SECTOR MARKETING	3	3	0,214	81	3	2011
TECHNOLOGICAL FORECASTING AND SOCIAL CHANGE	3	3	0,5	173	3	2019
CORPORATE REPUTATION REVIEW	2	3	0,125	11	3	2009
CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AND ENVIRONMENTAL MANAGEMENT	2	2	0,118	98	2	2008
PUBLIC RELATIONS REVIEW	2	2	0,133	74	2	2010
JOURNAL OF BUSINESS ETHICS	4	4	0,2	297	4	2005
ORGANIZATION \& ENVIRONMENT	4	4	0,2	71	4	2005

Tablo 4.10'da işletme ve yönetim bilimleri disiplininde çevreci STK'lara ilişkin yayın yapan yazarlar içerisinde etki gücü en yüksek olan yazarlar listelenmektedir. Listede yazar-

ların yayın sayıları ve atıf sayıları da yer almaktadır. GREENSPAN, HANDY ve JONES sırasıyla etki gücü en yüksek ilk üç yazardır.

Tablo 4.10. İşletme ve yönetim bilimleri disiplininde etki gücü en yüksek yazarlar

Yazar adı	h_index	g_index	m_index	Toplam atıf	Yayın sayısı	Yayın başlangıç yılı
GREENSPAN I	2	2	0,143	90	2	2011
HANDY F	2	2	0,143	90	2	2011
JONES JA	2	2	0,333	6	2	2019
ZHANG L	2	2	0,333	151	2	2019
ANDERSSON P	1	1	0,091	1	1	2014
ANOZIE MC	1	1	0,2	3	1	2020
ARGENTI PA	1	2	0,125	5	2	2017
BALANLI Z	1	1	0,1	1	1	2015
BANDINELLI R	1	1	0,125	6	1	2017
BENQUEREL R	1	1	0,091	23	1	2014

Veri içerisinde işletme ve yönetim bilimleri disiplinine ilişkin, en çok atıf alan dokümanlar Tablo 4.11’de sunulmaktadır. Atıf sayıları sadece veri içerisinde değil, global atıf sayılarıdır. Bununla birlikte veri tabanlarını daha geniş ölçekli olarak değerlendirebilmek

için Google Scholar atıf sayıları da verilmiştir. Böylece sadece WoS veri tabanlarındaki atıflarla sınırlı kalınmayıp daha geniş bir veri tabanı yelpazesinden gelen atıflar gösterilmektedir.

Tablo 4.11. İşletme ve yönetim bilimleri disipliniinde en çok atıf alan dokümanlar

En Çok Atıf Alan Dokümanlar	Global Atıf	Google Scholar Atıfları
Zhao, L., Zhang, L., Sun, J., & He, P. (2022). Can public participation constraints promote green technological innovation of Chinese enterprises? The moderating role of government environmental regulatory enforcement.	109	132
Darnall, N., Ji, H., & Vázquez-Brust, D. A. (2018). Third-party certification, sponsorship, and consumers' ecolabel use.	107	210
Thijssens, T., Bollen, L., & Hassink, H. (2015). Secondary stakeholder influence on CSR disclosure: An application of stakeholder salience theory.	100	234
Van Huijstee, M., & Glasbergen, P. (2008). The practice of stakeholder dialogue between multinationals and NGOs.	83	225
Hendry, J. R. (2005). Stakeholder influence strategies: An empirical exploration.	76	216
McDougle, L. M., Greenspan, I., & Handy, F. (2011). Generation green: understanding the motivations and mechanisms influencing young adults' environmental volunteering.	70	181
Liu, L., Zhang, M., Hendry, L. C., Bu, M., & Wang, S. (2018). Supplier development practices for sustainability: A multi-stakeholder perspective.	62	120
Yang, A., & Taylor, M. (2010). Relationship-building by Chinese ENGOS' websites: Education, not activation.	54	113
Li, G., Shao, S., & Zhang, L. (2019). Green supply chain behavior and business performance: Evidence from China.	42	56
Johnson, J. L., Dooley, K. J., Hyatt, D. G., & Hutson, A. M. (2018). Emerging discourse incubator: Cross-sector relations in global supply chains: A social capital perspective.	39	64

İşletme ve yönetim bilimleri literatüründe çevreci STK'ları konu edinen ve en çok atıf alan dokümanlara ilişkin özet bilgiler Tablo 4.12'de sunulmuştur. Tablo doküman adı ve

ele aldığı konuyu içerirken, devam eden kı-sımda çalışmalara ilişkin daha geniş bilgiler sunulmaktadır.

Tablo 4.12. En çok atıf alan dokümanların konuları

Doküman	Konu
Zhao vd. (2022)	Yeşil dönüşüm ve çevreci STK'ların rolü.
Darnall vd. (2018)	Çevreci STK yeşil sertifikalarına yönelik tüketici güveni.
Thijssens vd. (2015)	İşletmelerde KSS ve çevreci STK'lar.
Van Huijstee ve Glasbergen (2008)	Çokuluslu şirketler ve çevreci STK'lar arasındaki diyalog.
Hendry (2005)	Yeşil dönüşüm ve çevreci STK'ların rolü.
McDougle vd. (2011)	Çevreci STK'larda gönüllülük.
Liu vd. (2018)	Yeşil tedarik zinciri ve çevreci STK'lar.
Yang ve Taylor (2010)	Çevreci STK'ların çevreleriyle ilişki kurma işlevleri.
Li vd. (2019)	Yeşil tedarik zinciri ve çevreci STK'lar.
Johnson vd. (2018)	Yeşil dönüşüm ve çevreci STK'ların rolü.

İşletme ve yönetim bilimleri disiplini çatısı altında çevreci STK'lara ilişkin en güçlü yayınlar incelendiğinde; Zhao ve diğerleri (2022) çalışması hem yayın tarihi olarak en güncel, hem de en yüksek atıf sayısına sahip çalışmadır. Zhao ve diğerlerinin (2022) araştırması Çin'de çevreyi kirleten işletmelerin yeşil dönüşüm ve inovasyonunda çevreci STK'ların rolüne odaklanmaktadır. Darnall ve diğerleri (2018) çalışması, tüketicilerin çevreci STK'lar tarafından desteklenen ve sertifikalandırılan çevre dostu ürün ve hizmet etiketlerine olan güvenine yöneliktir.

Thijssens ve diğerleri (2015) ticari işletmelerin ikincil paydaşı olarak çevreci STK'ların bu işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarına ilişkin yönetsel karar alma süreci üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Van Huijstee ve Glasbergen (2008) çokuluslu şirketler ve çevreci STK'lar arasındaki diyalogu paydaşlık ilişkileri temelinde incelemektedir. Hendry (2005) çalışması tica-

ri işletmelerin doğal çevreyle ilişkili faaliyetlerini olumlu yönde değiştirme konusunda, çevreci STK'ların onları etkilemeye yönelik strateji seçimleri ve kullanımlarını anlamaya yöneliktir.

McDougle ve diğerleri (2011) çevreci STK'ların gönüllülerine yönelik bir çalışma yürütmüşlerdir. Liu ve diğerleri (2018) sürdürülebilir tedarik zincirlerine yönelik çalışmalarında sürdürülebilir tedarikçi geliştirme uygulamalarında çevreci STK'ların katkılarını incelemektedirler. Yang ve Taylor (2010) araştırması Çin'li çevreci STK'ların çevreleriyle ilişki kurma işlevlerine yöneliktir. Yeşil tedarik zincirine odaklanan bir başka araştırmada Li ve diğerleri (2019) çevreci STK'lar tarafından geliştirilen bir endeksi kullanmaktadır. Araştırmalarında tedarik zinciri perspektifini kullanan Johnson ve diğerleri (2018) ise çevreci STK'ların iş birliği yoluyla ticari işletmelerin çevresel performanslarını geliştirmelerine odaklanmaktadır.

İşletme ve yönetim bilimleri disiplini çatısı altında çevreci STK'lara ilişkin en güçlü araştırmalar değerlendirildiğinde çoğunlukla ticari işletmeler ile çevreci STK ilişkilerine odaklandıkları görülmektedir (Zhao vd., 2022; Thijssens vd. 2015; Van Huijstee ve Glasbergen, 2008; Hendry, 2005; Liu vd., 2018; Li vd., 2019; Johnson vd., 2018). En çok atıf alan çalışmalar içerisinde çevreci STK'ların yönetimini ele alan çalışmaya rastlanmamaktadır. Her ne kadar çevreci STK literatürü işletme ve yönetim bilimleri disiplinine ait çalışmaları içermesi açısından yayın sayısı olarak sınırlı olsa da bu sınırlılık içerisinde çevreci STK'ların yönetimine ilişkin çalışma eksikliği de ayrıca öne çıkmaktadır.

5. Tartışma ve Sonuç

Toplumun her kesimine dokunan yapıları, her geçen gün artan sayıları ve genişleyen etki alanları nedeniyle STK'lar üzerine yapılacak araştırmalar önem arz etmektedir. Türkiye'nin on ve on birinci kalkınma planlarında yer alan STK'lara on ikinci kalkınma planında da yer verilmesi, ayrıca TÜBİTAK tarafından bu konuda araştırma çağrısı açılması konunun Türkiye'deki önemini göstermektedir. Bu araştırma ile konu çevreci STK'lar bağlamına indirgenerek özelleştirilmiştir. Odak noktası çevre olan, çevre sorunlarını ele alan veya ele alınmasına katkıda bulunan çevreci STK'lar, sürdürülebilirliğin toplumlar nezdindeki artan önemine paralel olarak küresel ölçekte de önem kazanmaktadır. Çevreci STK'ların artan önemi ile birlikte bu kuruluşların varlıklarını sürdürülebilmeleri ve devamlılıklarının sağlanabilmesi de önem kazanmıştır. Bunun yanı sıra aktivistlik gibi kendilerine has özellikleri de olması nedeniyle STK literatürü içerisinde ayrıca ele alınmaları gerekmektedir.

STK'ların varlıklarını sürdürmek amacıyla kurdukları iktisadi işletmeler ve yürüttükleri ticari faaliyetler dolayısıyla da işletme ve yönetim bilimleri disiplini perspektifiyle yapılan araştırmalar önem arz etmektedir. Bu kapsamda bu çalışma, literatürde çevreci STK'ların yönetilmesine ilişkin araştırma boşluğundan da hareketle, konunun işletme

ve yönetim bilimleri perspektifi ile ele alınması gerekliliğine dikkat çekmeyi amaçlamıştır. İlgili amaç doğrultusunda gelecek çalışmalara da rehberlik edecek şekilde, çevreci STK'lar literatürünün dergiler, yazarlar ve konular bağlamında mevcut durumu ele alınmıştır. Buna ilave olarak konunun işletme ve yönetim bilimleri disiplini içinde ele alınması gerekliliğine yönelik içgörüler sunulmuştur.

Çevreci STK'lara ilişkin tek yazarlı yayınların çokluğuna ve uluslararası ortak yazarlı çalışmaların azlığına işaret eden bulgulardan hareketle sonuç olarak özellikle uluslararası ortaklı yayınların çoğaltılması önerisinde bulunmaktadır. Böylelikle kendilerine has özellikleri olan çevreci STK'ların çeşitli ülke bağlamlarında büründükleri kimlikler ve sahip oldukları farklı karakteristik özellikler de irdelenebilir. Bu kimlik ve karakteristik farklılıklarının oluşmasına sebep olabilecek toplum karakteristikleri, ülke yönetimleri ya da coğrafi koşullar gibi faktörler ortaya koyulurken, buradan hareketle de çevreci STK'ların yönetilmesinde bağlamsal koşulların da dahil edildiği yönergeler oluşturulabilir.

Çevreci STK'ları konu edinen dergilerin yayın sayısı ve atıflar bakımından dengeli dağılımına işaret eden bulgulardan hareketle sonuç olarak bu konuda çalışma yapmak isteyen araştırmacılar belirli bir dergiye koşullanıp kısıtlanmamalıdır. Bulgulardan hareketle, çevreci STK konusuna yönelik çalışmaların çevre ve sürdürülebilirlik konularına odaklanan dergilerce kabul gördüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Her ne kadar sosyal konulara odaklanan kimi dergiler de etki, yayın sayısı ve atıf bakımından listelenen dergiler arasında yer alsa da çoğunluğun çevre temalı dergilerden oluşması, çevreci STK'lar konusunun diğer STK'lardan ayrıştığına işaret ederek bu araştırmanın iç görülerini de doğrular niteliktedir.

Üretken ve etkili yazarlara ilişkin bulgular alandaki yüksek yayın sayılarının aynı oranda etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Gelecek çalışmalar için kaynakça oluşturma ve çalışmaların temellendirilmesi süreçlerinde

araştırmacılar tarafından çalışmanın bu bulgularının özellikle dikkate alınması önerilmektedir. Anahtar kelime ve güncel konulara ilişkin bulgulara dayanarak gelecek araştırmalarda, popüler olan çevresel yönetim ve gayri resmi regülasyon konularına odaklanılmasının yanı sıra, ele alınmayan çevreci STK'larda yönetim konusuna da odaklanması önerilmektedir.

Ülkelere ilişkin bulgularda öne çıkan Çin, Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık ülkelerinin etkinlikleri ve Afrika ülkelerinin bulgularda yer almaması gelecek çalışmalar için yeni araştırma soruları ve önermeler doğurmaktadır. Bahsedilen ülkelerde çevreci STK'ların yüksek etkinliğe sahip olması ya da bilimsel araştırmaların bu yönde yoğunlaşması çıkarımı ve Afrika ülkelerinde STK'ların düşük etkinliği ya da bilimsel araştırmaların gündemi olmaması çıkarımı doğrulanma ihtiyacı olan önermelerden birisidir. Diğer taraftan bu araştırmanın yürütüldüğü WoS veri tabanı da dikkate alındığında Afrika ülkelerinde gerek nitelikli araştırmacı sayısının azlığı, gerekse ekonomik koşullar nedeni ile veri tabanındaki dergilerin yayın ücretlerinin karşılanmasında yaşanan sıkıntılar nedeni ile bu alanda yayın üretilmemesi bir araştırma sorusu olarak ele alınmalıdır.

Bulgularda Türkiye'den herhangi bir derginin ya da yazarın yer almaması da yukarıdaki benzer araştırma soruları ve önermeleri doğurmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'de son zamanlarda çevreye ilişkin faaliyette bulunan STK'ların sayısındaki artış, bu kurumlara ilişkin bilimsel yol göstericilik sayesinde sağlam temellere oturtulabilir. Bilimsel alt-yapıdan yoksun organik büyüyen yapılarda yaşanabilecek çeşitli sorunların önüne geçmek için ve ayrıca devlet tarafından konuya verilen önemle de paralel olarak alandaki araştırmalar artırılarak geniş bir literatür oluşturulmalıdır. Ayrıca Tübitak proje çağrılarının neticesinde desteklenen projeler nitelikli yayınlara dönüştürülerek alanda Türkiye'nin etkinliği artırılmalıdır. Bu durum sayesinde Türkiye bağlamında dolaylı olarak çevresel sürdürülebilirliğe de katkı sunulabilir.

Bulgulara göre sınırlı sayıda çalışma çevreci STK'ları işletme ve yönetim bilimleri perspektifi içerisinde ele almaktadır. Bu çalışmalar da çoğunlukla ticari işletmeler ile çevreci STK'ların ilişkilerine odaklanmaktadır. Çevreci STK'ların yönetilmesine ilişkin bir araştırma boşluğu bulunmaktadır. Gelecek araştırmalarda çevreci STK'lar, bu çalışmada gerekelendirildiği ve temellendirildiği şekliyle, işletme yönetimi araçlarının çevreci STK'ların yönetimine entegre edilmesi ve bu kapsamda kullanılmasına odaklanmalıdır. Böylelikle uygulayıcılara yönelik bilimsel temelli yol göstericilik sağlanırken alandaki literatürün gelişimine de katkı sunulabilir.

Bu çalışma sonucunda, çevreci STK'ların yönetimine ilişkin çalışmalar yürütülerek ayrı bir literatür oluşturulması araştırmacılara önerilmektedir. Bir diğer deyişle çevreci STK yönetimi literatürü, STK yönetimi literatüründen ayrıştırılmalıdır. STK yönetimi konusu kısmen işletme ve yönetim bilimleri literatüründe ele alınmaktadır. Fakat bu öneri, çevreci STK'ların diğer STK'lardan farklılıklarına ve kendilerine has özelliklerine ilişkin literatür taraması temelli çıkarımlara ve bibliyometrik analizler sonucunda ortaya konulan, çevreci STK yönetimine ilişkin çalışma eksikliklerine dayanmaktadır.

Her araştırmanın olduğu gibi bu araştırmanın da birtakım kısıtları mevcuttur. Araştırma her ne kadar etki değeri en yüksek dergileri bir araya getiren WoS veritabanında yürütülmüş olsa da bu aynı zamanda araştırmanın kısıtlılıklarından birisidir. Sonraki araştırmalar Scopus gibi veritabanlarını da içerecek şekilde genişletilebilir. Literatürün meta analizi, nicel veya nitel içerik analizi gibi farklı tekniklerle de incelenmesi gelecek çalışmalar için önerilmektedir. Böylelikle bu çalışma ile birlikte söz konusu yöntemlerin sonuçlarının da kümülatif olarak ele alınmasıyla konuya ilişkin daha derinlemesine çıkarımlar ortaya koyulabilir.

References

- Abiddin, N. Z., Ibrahim, I., & Abdul Aziz, S. A. (2022). Non-governmental organisations (NGOs) and their part towards sustainable community development. *Sustainability*, 14(8), 4386.
- Aboramadan, M. (2018). NGOs management: a roadmap to effective practices. *Journal of Global Responsibility*, 9(4), 372-387.
- Aktaş, Ü. N., & Akdeve, E. (2024). Türkiye’de sosyal girişimcilik ve gelişim süreci. *Öneri Dergisi*, 19(61), 164-185.
- Altunyuva, F. B. (2023). Enerji güvenliği politika yapıcı aktörler. *Journal of Awareness*. 8(1): 19-23.
- Analoui, F., & Samour, A. (2012). Strategic management: the case of NGOs in Palestine. *Management Research Review*, 35(6), 473-489.
- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959-975
- Azis, A. A. (2022). The role of non-governmental organizations (ngo’s) in shaping environmental policies. In Universitas Lampung International Conference on Social Sciences (ULICoSS 2021) (pp. 490-496). Atlantis Press.
- Batti, R. C. (2013). Human resource management challenges facing local NGOs. *Technology*, 2(4), 87-95.
- Bhardwaj, P., & Madan, P. (2023). Drift in Research in Women Empowerment and NGOs: A Bibliometric Analysis of Scopus-Indexed Publications (1993-2022). In *Corporate Sustainability as a Tool for Improving Economic, Social, and Environmental Performance* (pp. 85-100). IGI Global.
- Chenhall, R. H., Hall, M., & Smith, D. (2010). The role of management control systems in NGOs. *Chartered Institute of Management Accountants*, 6(6), 1-5.
- Comfort, S. E., & Blankenship, J. (2021). Curated journalism: A field theory approach to journalistic production by environmental non-governmental organizations. *Journalism*, 22(2), 501-518.
- Crossan, M., & Guatto, T. (1996). Organizational learning research profile. *Journal of Organizational Change Management*, 9(1), 107-112.
- Da Silva, J., Riana, I. G., & Soares, A. D. C. (2020). The effect of human resources management practices on innovation and employee performance (study conducted at NGOs members of FONGTIL) dili. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 7(9), 322-330.
- Darnall, N., Ji, H., & Vázquez-Brust, D. A. (2018). Third-party certification, sponsorship, and consumers’ ecolabel use. *Journal of Business Ethics*, 150, 953-969.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285-296.
- Ellili, N. O. D. (2024). Bibliometric analysis of sustainability papers: Evidence from Environment, Development and sustainability. *Environment, development and sustainability*, 26(4), 8183-8209.
- Güler, E. (2023). Türkiye’de Çevreci Sivil Toplum Örgütleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(45), 1143-1159.
- Habila, O. Y. (2022). Comparative analysis on perspectives of environmental and non-environmental NGOs on solid waste management in Jos metropolis, Nigeria. *Sustinere: Journal of Environment and Sustainability*, 6(1), 26-43.
- Harman, S. (2014). Sivil Toplum Kuruluşlarının Turizm Sistemindeki İşlevleri Üzerine Bir İnceleme/A Theoretical Review On Functions Of Non-Governmental Organizations In The Tourism System. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 343-360.
- Hendry, J. R. (2005). Stakeholder influence strategies: An empirical exploration. *Journal of Business Ethics*, 61, 79-99.
- Hussain, M. R., Szabados, G. N., Muhammad, K. B., Omarli, S., Murtaza, S. A., & Molnár, E. (2023). Examining the convergence of dominant themes related to social entrepreneurship, NGOs and globalization—A systematic literature review. *Plos one*, 18(5), e0283093.
- Johnson, J. L., Dooley, K. J., Hyatt, D. G., & Hutson, A. M. (2018). Emerging discourse incubator: Crosssector relations in global supply chains: A social capital perspective. *Journal of Supply Chain Management*, 54(2), 21-33.
- Karayel Bilbil, E., & Şen, T. (2023). Türkiye’de çevreci STK’ların kurumsal kimlik ve imaj bileşenlerinin analizi. *Selçuk İletişim*, 16(1), 166-201.
- Kart, M. & Demir, A. (2022). The Role of non-governmental organizations on environmental policy decisions: The case of Turkey. *Turkish Studies - Economy*, 17(3), 713-725.
- Keleş, M., & Özkan, Y. (2018). Çevreci sivil toplum kuruluşu çalışanlarının sosyal sorumluluk ve özgeçicilik tutumlarının incelenmesi Ankara ili örneği. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 127-160.
- Leonard, M. (2024). Influence of Strategy Implementation Practice on Organizational Performance of Ngos in Nairobi County. *Journal of Multidisciplinary Research and Development*, 1(2), 108-124.
- Lewis, D. (2003). Theorizing the organization and management of non-governmental development organizations: Towards a composite approach. *Public Management Review*, 5(3), 325-344.
- Li, G., Shao, S., & Zhang, L. (2019). Green supply chain behavior and business performance: Evidence from China. *Technological Forecasting and Social Change*, 144, 445-455.

- Li, J., Goerlandt, F., & Reniers, G. (2021). An overview of scientometric mapping for the safety science community: Methods, tools, and framework. *Safety Science*, 134, 105093.
- Liu, L., Zhang, M., Hendry, L. C., Bu, M., & Wang, S. (2018). Supplier development practices for sustainability: A multi stakeholder perspective. *Business Strategy and the Environment*, 27(1), 100-116.
- Liu, S. Y., Napier, E., Runfola, A., & Cavusgil, S. T. (2020). MNE-NGO partnerships for sustainability and social responsibility in the global fast-fashion industry: A loose-coupling perspective. *International Business Review*, 29(5), 101736.
- McDougle, L. M., Greenspan, I., & Handy, F. (2011). Generation green: understanding the motivations and mechanisms influencing young adults' environmental volunteering. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 16(4), 325-341.
- Mikeladze, A. (2021). Financial management role for NGOs. *European Journal of Economics and Business Studies*, 7(1), 77-98.
- Nordin, N., Khatibi, A., & Ferdous, S. M. (2023). Discovering the Global Landscape of Non-profit Organizations Psychology and Social Performance: A Bibliometric Analysis. *Journal for ReAttach Therapy and Developmental Diversities*, 6(9s (2)), 812-824.
- Olçar, K. (2023). Sivil Toplum Örgütlerinin Kavramsal ve Tarihsel Gelişimi. *İzlek Akademik Dergi*, 5(2), 42-57.
- Partelow, S., Winkler, K. J., & Thaler, G. M. (2020). Environmental non-governmental organizations and global environmental discourse. *Plos one*, 15(5), e0232945.
- Peng, S., Jia, F., & Doherty, B. (2022). The role of NGOs in sustainable supply chain management: a social movement perspective. *Supply Chain Management: An International Journal*, 27(3), 383-408.
- Powers, M. (2016). The new boots on the ground: NGOs in the changing landscape of international news. *Journalism* 17(4): 401-416.
- Rahaman, M. S., Kumar, H., Ansari, K. M., & Rahman, Z. (2023). Research Trends on Environmentalism: A bibliometric analysis and Review of Literature. *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries*, 12(1), 43-76.
- Şahin, N. K. (2016). Sivil toplum kuruluşlarından (STK) vakıflarda muhasebe ve vergi uygulamaları. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(12), 703-718.
- Thijssens, T., Bollen, L., & Hassink, H. (2015). Secondary stakeholder influence on CSR disclosure: An application of stakeholder salience theory. *Journal of Business Ethics*, 132, 873-891.
- TÜBİTAK. (2024). ARDEB 3005 Programı Kapsamında "Sivil Toplum Araştırmaları" Çağrısı Açıldı! <https://tubitak.gov.tr/tr/duyuru/ardeb-3005-programi-kapsaminda-sivil-toplum-arastirmalari-cagrisi-acildi> (Erişim tarihi: 24 Temmuz 2024).
- Van Huijstee, M., & Glasbergen, P. (2008). The practice of stakeholder dialogue between multinationals and NGOs. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 15(5), 298-310.
- Vu, H. T., Blomberg, M., Seo, H., Liu, Y., Shayesteh, F., & Do, H. V. (2021). Social media and environmental activism: Framing climate change on Facebook by global NGOs. *Science communication*, 43(1), 91-115.
- Wang, X., & Lo, K. (2022). Civil society, environmental litigation, and Confucian energy justice: A case study of an environmental NGO in China. *Energy Research & Social Science*, 93, 102831.
- Wang, Y., Cao, H., Yuan, Y., & Zhang, R. (2020). Empowerment through emotional connection and capacity building: Public participation through environmental non-governmental organizations. *Environmental Impact Assessment Review*, 80, 106319.
- Wango. (t.y.). NGO Handbook. https://www.wangohandbook.org/index.php/NGO_Overview#D._Types_of_NGOs_by_Focus (Erişim tarihi: 22 Temmuz 2024).
- Yang, A., & Taylor, M. (2010). Relationship-building by Chinese ENGOs' websites: Education, not activation. *Public Relations Review*, 36(4), 342-351.
- Yeniçeri Alemdar, M., & Kocaömer, C. (2020). Çevreci sivil toplum kuruluşlarının Instagram paylaşımlarını diyalogsal ilkeler ve halkla ilişkiler modelleri bağlamında okumak. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 59, 299-331.
- Yorulmaz, H. (2023). Sustainability path and the role of non-governmental organizations: A Research proposal. *Ases VII. International Conference on Social Sciences*, 397.
- Yorulmaz, H. (2024). Çevresel Sürdürülebilirlik Eksenli Yönetim Yaklaşımı Olan Doğal Kaynak Temelli Görüş'ün Bibliyometrik İncelemesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 16(3).
- Yorulmaz, H. ve Eti, S. (2024). Paydaş teorisi bağlamında işletmelerde yeşil dönüşüm ve STK iş birlikleri. *The 7th International Symposium on the Environment and Morals*, 170-178.
- Zhao, L., Zhang, L., Sun, J., & He, P. (2022). Can public participation constraints promote green technological innovation of Chinese enterprises? The moderating role of government environmental regulatory enforcement. *Technological Forecasting and Social Change*, 174, 121198.
- Zhuang, H., & Wolf, S. A. (2021). Environmental public interest litigation: new roles for civil society organizations in environmental governance in China. *Environmental Sociology*, 7(4), 393-406.